

Báger Gusztáv: Tűnő ajtók

Báger Gusztávot, a költőt valaha Juhász Ferenc és Kalász Márton fedezte fel. Aztán átment a számok világába, közgazdász lett. Köztisztviselő (mennyivel másképp hangzik itt és most magyarul: *Egy köztisztviselő éjszakája*, mint a hagyományos német szóhasználatra fordítva kint megjelent kötetében: *Die Nacht eines Beamten*). Évtizedekig felhagyott a költői mesterséggel. Valami hiányzott ahhoz, hogy azt írhasssa és úgy írhasssa, ahogy szerette volna.

Majd pedig, amikor a világ mifelénk is kikerekedett, lehetett *mindenben* világméretben gondolkozni, ő folytatta a versteremtést. Amikor úgy lehetett személyesnek lenni, hogy közben tudatával átfoghatta az Univerzumot, akkor szólalt meg ismét. Az elsők között lehettem, aki ezt a kiteljesedést észrevehettem és bemutathattam (eddiggi kötetei: Iker-képek, 1998.; Vízrajz, 1999.; Magánterem, 2000.; Tűnő ajtók, 2001.; német nyelvű válogatott kötete: Heißkaltes Wasser, 2001.).

Amit évtizedekig kihagyott: a holdfogyatkozás; a távlatok teljességének megmetzése. Mert az ő verséhez hozzá kell venni – mint a közgazdaságtan számvilágához –: a teljességet és a végtelent. Tudni kell róla, és a versben érzékelteni. Még akkor is, ha közben arról akar beszélni, amiről itthon tájékozódó többi társa. Ez nem hátrány. Ez Báger Gusztáv személyes költői adottsága. Ha nyitott a világ, tud gondolkozni. Ha zárt: elhallgat.

*Ébreszt a vekker
hó-mélyre hajítom
Levegő nélkül
Nem szólhat ő se*

Ne legyen semmi, ami korlátoz. A korlátozott és a korlátozó az ő verséből ki van rekesztve. A szabadság: a korlátok nélküiség. Majd ő megszerkeszti a maga számára a határokat: de ez saját számadása tudatával.

*– táguló éjben
tégányi szobám
végre jót pihen*

Bízzák rá, ő majd megszerkeszti magában a korlátokat és a korlátozót. Ez adja lírájának személyes ihletét. Amin változtatni nem lehet. Amibe zárva formálódik az egyes ember létezése. Bevallani ezt éppen elég súlyos feladat: a tudomásulvétel fájdalma. Ez külső (politikai) korlátozókat nem bír elviselni. Ha azzal is számolni kellett – inkább hallgatott.

A szabadság számára: az *ismert* korlátok nélküiség. Báger Gusztáv költői helyzete: amikor egy szabad tudat

Tevan Kiadó
Békéscsaba, 2001

átlépi a korlátokat. A vers „témája”: az átlépés megszerkesztése. Az *idő*-kép átvált a *tér*-képre. Az *idő* a korlát, a *tér* a szabadság. És mindez személytelen szerkezet: amelyben ott motoz valami köztesség. A személyesség, a lírai meghatározottság. Amiért a vers íratik. A *tér* örök szabadságával szemben az *idő* korlátozottsága. A változatlansággal szemben a változás. A későn felszabaduló ember lírája. Rálátás a létezésre és átélése az egyes életének. A „kimondani kőnehéz” állapota.

Kétféle alkotói retorika. Az egyik a képek sora, amelynek értelmét csak a költő ismerheti, hiszen életének, megfigyeléseinek, elgondolásainak egy-egy szövegbezárt pillanata. Sorolás: a változások számbavételének megképzése. A másik pedig a kiolvasható életrajzi események egymásbaroppantása: egyetlen pillanatban a folyamat megérzékítése. Összegezése. Tematikailag külön tanulmányt igényelhet szerelmi lírájának végigkísérése, amely versképző erejének talán leginspiráltabb megjelenési formája.

Verse középpontjában a versíró áll: élete mulandóságával. Az Egy megjelenési formája a pillanatba zártan: vissza és előre keresve az időben. Amelyet a térben lezajlott jelenetek emlékképei jelenítenek meg a versben.

De lehet-e ezt az Ént átvenni. Lehet-e számomra szólóvá áttemelni az egyes ember egyszeri személyes emlékeit? Minden líra teherpróbája ez. Báger „glóriával átallépi” ezt. Mondhatnám: nagyvonalúan eltekint ettől. Nem az érdekli, hogy átvehető-e, hanem az, hogy az egyes emberre milyen hatással van ez az átadhatóság:

*Hol több az Egy, számmal nagyobb a
fájdalom.*

Mondjak példát? Egyik legszebb verse *A reggeli csodálat fölszárítása* című. Ezt a megképződő verset az Egy élményeként vette és tette át a jelenetből portréba.

*Elnézem hosszú íveid:
a tornyos álmokat még tartják.*

Elnézem a hosszú íveket:

*összeáramló kezed
fölémbe nőtt
bordázatát.*

*Lassan
lassan
ívre feszül
két új szélmalomlapát.*

Bennem – olvasói retorika: – megképződik egy ismerősöm alkati képe. Őelé teszem a verset, olvassa el ő is: „gótikus vers – mondja – majd leírom magamnak”. Egy *alkalmi* reggeli csodálat így *a vers* csodálatává alakul (a vers címe: *A reggeli csodálat fölszárítása*). A költő saját képlátomása egy áttétellel harmadik személyben az önazonosság-tudatot erősíti. Biztos vagyok benne, az illetőt a költő nem ismeri. Vice versa.

A vers: ebben áll össze egységgé Báger alkotói retorikája. A szöveg az Én képzetének szárazhatósága. Az csak a költő szemében érvényes önmagában. Verssé kell „brutósítani”. Az *átadhatóság* egysége a vers megalkotottsága. Az a becsületszó, amely garantálja a szövegek hitelességét. A vers hitelesíti a különben szétpergő szövegeket.

*A vers az vers
szálazható
de nem szöveg.*

És itt jön a paradoxon, amivel a vers elkülönböződik a többi tárgyaktól:

*A cső az cső
leverhető
de nem cövek*

A vers az másfolyen metamorfózis elősegítője: (*Haiku*) mondja címben, „témájában” a szonetról beszél, ami van is (mint a *cövek*), meg nincs is – mégis van (mint számára a vers): formáltsága révén.

*A szonett lehet
minden. Akár nem-szonett
is. Terjedelem.*

A terjedelem: ami Bágernél egyértelmű a verssel, ami a szétszálazható szövegekből átvehető egységet (azaz teljességet) transzcendál. Ebben a versben úgy fogamzik meg *a világ csodálata*, hogy egyszerre jelenik meg a tér különböző kulturális és személyes kép-sora, és bölcs mértéktartással beleformálódik az Én – a mulandóságot átélő – fáj-dalma, számvetése, az ittlét mikéntjének tudatosítása.

*– már születéskor
búcsúzni kell
le-
késetlenül*

A térré vált idő megjelenési formája így Báger számára a vers. Ahol a tér a maga tárgyiasságát a szubjektum időérzékelésével egészíti ki. Csakhogy ez a szubjektíven befogott idő egyben módosítja a tér képeinek tárgyiasságát is. Átmódosítja a konvencionális téregységeket. Elrajzolja azokat. Így érthető, hogy ebben a versben előfordul (sőt ez válik valóságossá), hogy „hosszabbak a méterek”, Azaz a gondolkozás-érzékelés-tapasztalás-élményszerzés időélménye árajzolja az Én látványaként rögzült képeket. Ezek a képek már nem azonosak a konvencionális tárgyi képekkel, már az Én-ben az idők folyamán tárggyá vált látványok formáját öltik fel. (Lásd Dali időszétszálazta tárgyait) Így érthető, hogy az egyes képek, tények önmagukban nem konvertálhatók az idegen olvasók számára szöveg-mivoltukban, csak akkor, ha az olvasó magára veszi *a vers* egészének rendszerét, és ebben haladva veheti magára a versben foglalt (belekódolt) tartalmakat. Ezért válik az alkotói retorika rendszeralkotó egységévé *a vers*.

Ha pedig a vers az a szerkezet, amelyben az Én élménye metamorfózison esik át, transzcendálódik a „több az Egy”-gyé, akkor ezt a szerkezetet el kell helyezze tudatában egy olyan helyzetben, ahol az univerzum és az egyén egymásra vonatkoztathatóvá válik. Báger esetében ez a viszonyítottság kettős. Az egyik a magyarsága (*Magyar polgár, Egy köztisztviselő éjszakája, Megzavart álmom, Országikon, Magyar színház*), amelyben „a lehetőségért maradtam”, a másik pedig a transzcendencia, maga a megnevezhetetlen:

*Élni úgy kell
hogy van ()*

*Minden szálat
megmozgat
kibogoz
elvarr*

*Minden kelyhet
fölbörít
újrátölt
emel*

*Minden ajtót
meglel
újrazár
kinyit*

a () vagy az ()

A vers címe: *Üzenet*. Ki a célzottja? Az Énhez szól? Ebben az esetben a viszonyítás kódolását végzi (az alkotói retorikát szervezi). Az olvasóhoz? Abban az esetben ez a dekódolás (illetőleg újrakódolás: az olvasói retorika) nyitja. Alap szöveg, amely a kései modernség vershelyzetét szinte iskolás precizitással építi fel. Egyben pedig Báger Gusztáv költészetének alapképletét formálja meg: egyszerre megszólítva az alkotót és az olvasót. És bele vonva ebbe a záródó teljességbe az univerzum rendjét. Az időben való bujkálás és bujkálás után, a lebontott egész után, a „Vagyok aki vagyok” nevének ki nem mondása () után, az univerzumot tudatában újra felépítő ember verses önbemutatkozásához vezet (*Újranő a rendhez*):

*Ki porszemből
mindent újrarendez:
közelít a rendhez.*

És ezzel visszajutunk az alkotó állandó körkörös mozgásának formáltságához: a Báger-vers értelméhez. Az itt és most megalkotható vers „lehetőségéhez”. A hallgatás és hűség csapdájának feloldásához. Mindezért éppen mostani, ötödik kötete vállalja a jótállást.

Kabdebé Lérint